

Обрядова справа

Осип Маковей

ОБРЯДОВА СПРАВА

Всечесніший і виєкопреподобний отець Іоан Олександрович Шпачинський, парох села Дерев'янки і еовіттник консисторії, дуже не любив еотруднкшв. Все йому здавалося, що сотрудник кривдить його і родину, бо забирає доходи і до того заводить в богослуженнях якісь непотрібні новинки. Хоч він сам перед роками просив консисторію о поміч, бо не міг собі вже дати оади з трьома церквами, одначе коли який сотрудник прийшов, о. Іоан з кілька тижнів нарікав перед своєю "їмостю" на митрополита, консисторію, на духовну семінарію — і взагалі на всі нові часи з новими священиками, такими неподібними до давніх.

Та вже жоден сотрудник так йому відразу не сподобався, як останній. Приїхав перше сам, без жінки, щоб представитися о. совітникові і потім в селі найти собі яке помешкання. Невеличкий, гладко виголений, з круглим повним лицем, у короткім сурдугі, зі звичайним білим ковнірцем на шиї, прийшов — і о. совітник від першої хвили вже знав, що має про нього думати. Мало того, що був одягнений по-новомодному,— він не мав на ногах чоботів, лише черевики.

— Маю честь представитися: Михайло Медвідь.

— Не Михайло, лише Михаїл,— поправив о. совітник.— Ви українчик?

— Так.

— Жонаті на дочці священика?

— Так.

— Ну, ізвольте сідати...

Таке було перше привітання о. сотрудника. Опісля о. совітник відразу приступив до річи, а іменно до — черевиків о. сотрудника.

— Чому ви, отче, не носите чобіт?

— Заважкі, задорогі, не вигідні...

— Те-те-те! Я вже 40 років ношу чоботи і не нарікаю. Тепер уже й ноги мені не статкують, а я не покидаю. Священик повинен носити чоботи. Але тепер у всіх нова мода: колокольчики, коліноприклоненія, монстранції. Воге Сіа^о', майскії богослуженія, Серце Ісуса, скапулярії, рожанці, черевики... І не має наш обряд падати?! Облатиненіє на всі боки!

— Я гадаю,— відважився сотрудник замітити,— що черевики тут ще найменше шкодять.

— Найменше шкодять! — обурился о. совітник.— А чому генерали не носять циліндрів? Кожде сословіє має свою одєжу — і духовенству не подобає заводити новшества. То віденські богослови принесли ту моду, а митрополит і консисторія мовчать. Чимраз більше священиків ходить лише у черевиках на поруганіє церкви, обряду і духовенства. Світські нехай носять черевики, а для нас є чоботи! Се справа

обрядова...

Новий сотруди́ник не пере́чив, але ві́дразу змі́ркував, що він у сій па́рохії до́вго не побуде. Поси́дів ще при підве

1 "Бо́же ті́ло" (пол.) — римсь́ко-католи́цьке свя́то. Па́рох пере́лічує свя́та або о́бряди, ха́ракте́рні для римсь́ко-католи́цької це́ркви.

чі́рку і чу́дувався, що о. со́вітник го́ворив до сво́єї жі́нки "ви", а вона́ йому́ так само, опові́в ще "ї́мості" у ко́го оже́нивсь, по́прошавсь і ві́д'ї́хав.

— Nie podoba mi sie ten nowy wikary. A jejmosci jak? 1 — ві́ді́звася по́тім свя́щеник до жі́нки.

— Szkaradnie sie nazywa. Prawdziwie po chtopsku². Ме́дві́дь! Ви по́винні́ йому́ пора́дити, що́б змі́нив со́бі прі́звище.

— A mnie co to obchodzi? 3

По ста́рій при́вичці обо́є розмо́вляли ще де́коли по-по́льськи, хо́ч у но́віших ча́сах зна́чно ри́дше, як пе́ред лі́тами. Си́ни, до́ньки і зя́ті не те́рпі́ли по́льськóї мо́ви-

і то́му ї́ї що́раз ме́нше бу́ло чу́ти в до́мі о. Шпа́чинсь́кого.

По підве́чі́рку о. со́вітник ві́дчу́в осо́бли́вшу по́требу по́бачи́ти три па́ри сво́їх чо́бі́т, що сто́яли за лі́жком у спа́льні. По́диви́вся пе́рше на ті ста́рі чо́боти, що ма́в на но́гах, в ду́мці похвали́в ї́х за те, що ще ці́лі і та́кі ви́гідні, а по́тім ви́йня́в три па́ри, усі́вся на крі́сло і поча́в ї́х огля́дати. Дві па́ри бу́ли вже ста́рі і підши́ті, але о́дна бу́ла но́вісі́нька, бли́скуда, хо́ч тро́хи за́поро́шена. Ко́пита і окре́мі дере́вляні пра́вила, вло́жені ті́сно у ха́ляви, під́триму́вали не́наганну фо́рму си́х чо́бі́т ві́д но́са поча́вши аж до ву́х. О́дначе найба́льше ті́шила о. Іо́ана Олекса́ндрови́ча ї́х де́лікатна, м'яке́нька шкі́рка, та́ка при́тім бли́скуда, що до не́ї, як до дзе́ркала, мо́жна бу́ло за́чеса́тися.

"Кра́сні чо́боти,— ду́ма́в со́бі о. па́рох, обти́раю́чи ї́х ху́стинкою,— ті́льки тро́хи за́ті́сні, зви́чайно, як но́ві".

По́тім ві́днайшо́в сво́ю жі́нку у дру́гій кі́мнаті і сказа́в ї́й:

— Я зо́всім не розу́мію, як мо́жна замі́няти чо́боти за чере́вики. Вже́ не ка́жу про со́бла́знь і упа́док о́бряду, але́ яка ви́года і яка кра́са в чо́ботах!

Ста́ренька ї́мость, ко́тра в спра́вах ві́ри, це́ркви і духо́венства ні́коли не спе́речала́ся із сво́їм му́жем, зго́дилася і те́пер з ним та поча́ла на́рі́кати на мо́ду, яка, як ви́дко, не ми́нає і духо́венства.

Пі́вроку ви́трима́в но́вий со́труди́ник в о. Шпа́чинсь́кого і пі́вроку слуха́в його на́рі́кань на упа́док о́бряду і на чере́вики. У́же пого́дивсь з ду́мкою купи́ти й со́бі чо́боти, що́б ма́ти спо́кій, але́ поки́ що не ма́в гро́шей на се, бо до́ході́в бу́ло ду́же ма́ло, а і́нших ви́даткі́в ду́же ба́гато. Ти́м

Не по́доба́єтьс́я ме́ні це́й но́вий ві́ка́рій. А ва́м, ї́мость, як? (Пол.) О́гидне в ньо́го прі́звище. Спра́вді хло́пське (пол.).

3 (а ме́ні́ я́ке ді́ло? (Пол.)

ча́сом він у при́луче́нім се́лі за́ложив чи́тальню "Про́сві́ти" і в са́мій Дерев'я́нці ки́нув між се́лян ду́мки, які́ гли́боко за́сму́тили о. па́роха.

Бу́ло се́ не що́ і́нше, ті́льки се́ ве́лике ли́хо і неща́стя, що на́зване сло́вом

"українство" і що може проявитися не тільки у великих ділах, але навіть у марних буквах. О. со-вітник Шпачинський зараз вибрався до Львова до кривого крилошанина і члена консисторії зі скаргою на свого сотрудника і з рішучим жаданням забрати його якнайскорше з Дерев'янки. Притім мав він ще й інше діло; хотів порадитися в лікаря, що робити, аби не був такий слабкий в ногах. Бо від якогось часу його ноги зовсім не були в силі двигнути більше як сто кілограмів ваги,— тим часом він важив сто і сім. Оцих сім кілограмів шкодило ногам.

В консисторії пішло все якнайгладше, о. Медвідь мав до місяця забратися з Дерев'янки. У лікаря зате пішло важче; крім різних способів, які лікар подав, щоб о. совітник втратив хоч тих непотрібних сім кілограмів, він порадив іще носити черевики, а не чоботи,— і то черевики якнайлегші.

— Адже сі кайдани,— говорив лікар, вказуючи на нові парадні чоботи о. совітника,— важать з кілька кілограмів! Нащо ж мучити ноги, коли вони і так слабкі? Дайте доступ повітрю до ніг, не спинюйте обігу крові тісними халявами! В таких дибах вічна парня... Та ще в таку спеку, як тепер!

Слова "кайдани" і "диби" на такі прегарні чоботи заболіли о. совітника так, мовби хто образив йому його рідні діти. Він погадав собі, як би то смішно він виглядав у черевиках і скільки на тім втратив би обряд — і в душі своїй рішив, що всіх порад лікаря послухає, лише сеї про черевики ні.

І дійсно о. совітник не послухав лікаря — щонайменше так довго, доки о. Медвідь був у Дерев'янці. Одначе за той час він пережив і передумав багато сумнівів на тему обряду і черевиків. Правду сказати, священики щораз більше носять черевики, о. совітник бачив то й у Львові, і на соборчи-ках. Хоч воно й страшно погано, але обряд, нарешті, від того так дуже не терпить. От його сусід, о. Володимир Семйонович Котович, священик і патріот один з перших, від двох років носить також черевики.

О. сотрудника Медведя вже не було в Дерев'янці, о. совітник дивився вже на справу черевиків трохи ласкавіше, проте, не знаходив він у своїй душі стільки сили і рішучості, щоб замовити у шевця се надзвичайне обувя. Коли б старенька їмость не здобулася на енергію, о. совітник — хто знає — може, й до смерті ходив би в чоботях. Але їмость уже не могла дивитися, як о. совітник з трудом тягне за собою чоботи, при нагоді зайшла в містечку до славного Іцка Померанца, котрий вже чверть століття був надворним доставцем чобіт і черевиків для цілого роду Шпачинських, і навдивовижу самому Іцкові замовила для о. совітника якнайлегші і якнайвигідніші черевики.

Коли по тижні о. совітник тримав сі черевики в руках, йому справді серце краялося з жалю. Здавалося йому, що нехай лише парохіяне побачать його в черевиках, зараз зажадають від нього майських богослужень... Три дні намовляла його жінка — по-українськи і по-польськи — щоб він убрав черевики.

Нарешті о. совітник відважився. Убрав і перейшовся по кімнаті.

— Та я не чую нічого на ногах,— пробував він критикувати.

— Тим ліпше,— говорила їмость.

— Що ж мої парохіяне скажуть? — журился о. совітник. На другий день він убрав

черевики, але щоб їх не було

видко, ходив цілий день у найдовшій реверенді. Куди ступав, чудувався сам собі і піднімав час від часу ногу та оглядав черевик. Але до служби божої вбрав таки чоботи...

Півроку минуло, поки о. совітник освоївся з черевиками. Він був би, може, їх і не носив, але чи від ліків, чи від чого іншого полегшало йому на ноги, а частина признання за сю полегшу спадала сама собою й на черевики. Так бодай рішуче казала їмость — і сперечатися з нею не було підстави.

Спершу здавалося о. совітникові, що ціле село завважає зміну у нього і зробить у селі бунт. Минув місяць, минули два — в селі ніхто не бунтував і не перейшов на латинську віру. Дивувало се потрохи о. совітника, а нарешті почало й тішити. Все ліпше, коли і обряд не латинщиться і ноги мають вигоду.

По році о. Іоан відважився навіть приїхати в черевиках на соборчик. Якби був знав, що там буде й о. Медвідь, був би взяв чоботи, а так якось на думку не прийшло йому — і два політичні противники станули нараз проти себе, обидва в черевиках.

— А! Всечесніші в черевиках! Що я бачу?! — заглузував собі о. Медвідь.

— Мені лікар предписав,— виправдувався о. совітник.

— А обряд в Дерев'янці через те не упав?

— Ні! — відповів о. совітник і відвернувся.

— Сі молоді священники не знають почитити старості і кплять собі і з совітників,— нарікав він потім перед своїм ровесником.

— У тих старих,— говорив тим часом о. Медвідь до свого товариша,— велика прив'язаність до форми, а духу нема. Що я натерпівся у нього через черевики! А тепер ось і сам носить...